

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Gazdaság & Társadalom

Tartalomból:

Dr. Ploetz Manfred: A munkánélküliség elméleti alapjai II.

Dr. Keimer Tibor: Közép- és hosszútávú vezérelvek a szelektív iparfejlesztés, a támogatások koncentrálása és a privatizáció szempontjából

Dr. Herczeg János: A privatizáció egyik formája: a külföldi érdekeltségű vállalat. Stratégiák, kutatások, ellentmondások

Dr. Prugberger Tamás: A települési és területi önkormányzat rendszere a mai tételes jogi szabályozásban (Kritikai elemzés)

Dr. Magyar-Beck István: Sokadik geopolitikai integráció között

Dr. Prugberger Tamás: A Kelet-Európai Fizetési Únó és a gazdasági integrációjának kérdéséhez

Dr. Krizsán László: A gazdasági növekedés társadalmi feltételei a jelenkori "fejlődő" országokban I.

Dr. Prugberger Tamás:

A Kelet-Európai Fizetési Únió és a gazdasági együttműködés gondolata

Szabó-Pelsőczy Miklós tanulmánya a közép-kelet-európai országok gazdasági és kereskedelmi együttműködésének egy új tervét vázolja fel. Most ennek felvetése bátor lépés, lehet, hogy "süket fülekre" talál, ugyanakkor azonban mégis igen időszerű. Népszerűtlen felvetés azért, mert a teljesen szovjet és azon belül is túlnyomóan orosz-kommunista érdekeket kiszolgáló KGST teljesen lejáratódott. Mivel pedig szovjet részről hatalmi úton létrehozott kényszertársulás volt, a "nagy testvér" igyekezett a kis közép-kelet-európai tagállamok hátrányára belőlük gazdasági előnyöket húzni és kolonizálni őket, míg e kis tagállamok a szovjet gyarmatosítást a KGST kötelezettségeket tőlük telhetően szabotálni igyekeztek. A KGST zsákutcájának legfőbb oka ez volt, amihez hozzájárult még a nagyfokú bürokrácia és a tagállamok közötti gazdasági-kereskedelmi kapcsolatoknak a politikával összefonódott primitív technikája (pl. bartell szerződések, formális ajánlásokba burkolt informális kötelezettségektrajálások, hosszan tartó cél nélküli tárgyalások stb.).

A keleti piacok gyors összeomlása és a volt szovjet tagköztársaságokból kialakult önálló nemzeti államoknak és azok egy része által létrehozott új, laza államszövetségének gazdasági hanyatlása és állampolgárainak egyre növekvő egzisztenciális bizonytalansága, valamint a közép-európai térségnek csak nem régen megszűnt nyílt szovjet elnyomásának az emléke az itt létező államokat és azok polgárait nem ösztönzi arra, hogy a volt szovjet tagköztársaságokkal egy új együttműködési formát alakítsanak ki. Ma e térségben minden állampolgárnak és állampolgárnak a tekintete Nyugat-Európa felé irányul. Onnan vár mindenki segítséget és támogatást Közép-Európa gazdasági nehézségeit enyhítendő. A Cseh- és Szlovák Köztársaság szétválása után a cseh vezetés egyértelműen kijelentette, hogy Nyugat-Európa felé kíván csatlakozni és nem, vagy csak alig érdekli Közép-Európa. A magyar miniszterelnök kijelentette, hogy Magyarországnak is létérdeke az Európai

Közösséghez való csatlakozás, még akkor is, ha ez nem mindenben előnyös számunkra, hanem bizonyos vonatkozásban hátrányokkal is jár.

A magyar kormányfő ezzel tulajdonképpen elismerte azt, hogy az Európai Közösséghez való integráció sem "fenékg tejfel". Ez már röviddel a rendszerváltást követően megmutatkozott és az idő előrehaladtával egyre egyértelműbbé vált. Ennek oka részben a magyar politikától független külső ok, részben azonban olyan belső ok is, amiről a magyar politika is tehet. Rajtunk kívüli független körülmény az, hogy a rendszerváltás nemcsak Magyarországon következett be, hanem röviddel minket követően az egész közép-kelet-európai térségekben, valamint a Balkánon is egyszerre omlott össze a kommunista rendszer nagy gazdasági nyomort és szétzilált népgazdaságokat maga után hagyva, aminek keretében gazdaságilag és politikailag egyaránt összeomlott a hatalmas szovjet birodalom is. Egy ilyen nagyméretű politikai és gazdasági csődtömeget már képtelen a fejlett nyugati társadalom szanálni, míg ha a rendszerváltás Magyarországon és Lengyelországban, valamint egy-két kisebb közép-európai államban következett volna be, a Német Szövetségi Köztársaság és még néhány európa-közösségi tagállam ide koncentrált gazdasági segítségével ki tudtunk volna kerülni szorult gazdasági helyzetünkől. Emellett azonban a magyar gazdaságpolitikának is következetes és minden területet átforgató reformokkal kellett volna a jóléti társadalom nyugat-európai elveit figyelembe véve kiépíteni a szociális piacgazdaságot.

Gyakorlatilag azonban egyik feltétel sem következett be. Az egész közép-kelet-európai régió kommunista-reálszocialista politikai és gazdasági szervezete egyik pillanatról a másikra szétesett. Ennek során nemcsak a KGST szervezete omlott össze, hanem a KGST államok fizetéseképtelensége folytán a Közép-Kelet-európa felé jelentkező magyar exportálási lehetőség is. Magyarországot talán kihúzhatta volna szorult helyzetéből egy ide koncentrálnó hatékony nyugat-európai-amerikai gazdasági segítség, ide értve az államháztartást terhelő adósságok egészbeni, vagy csak részbeni elengedését is. Ez azonban két okból sem volt elvárható. Először azért, mert nemcsak Magyarország, hanem az egész térség szorul gazdasági segítségre, amelyet növel a balkáni és a somáliai polgárháború is. Ezen kívül Magyarország a Kádár-időszak alatt, de azt követően is a külföldi kölcsönök túlnyomó részt nem állami, hanem magánbankoktól vette fel. Pszichológiai

törvényszerűség pedig, hogy a hitelező arra még inkább hajlik, hogy elengedje adósának a tartozását, mint valaki arra, hogy másnak az adósságát kifizesse. Ezért a velünk szimpatizáló polgári államoktól sem lehet elvárni azt, hogy adósságainkat az ott működő magánbankoknak helyettünk kifizessék.

Részben ennek következményeként hazánkban bekövetkezett erőteljes szervezeti jövedelemcsökkenés és vállalati veszteségnövekedések, részben pedig a működő külföldi tőkének az országba hívása, részben pedig a volt kommunista politikai elitnek gazdasági hatalommá történt átalakulása egy, a múlt századi kapitalizmushoz hasonló neoliberais piacgazdaság kialakulásához vezetett, a korszerűtlen reálszocialista, szociális hálónak majdnem teljes szétverése mellett anélkül, hogy az ugyancsak piacgazdasági elvek alapján működő fejlett polgári államok korszerű szociális hálója kiépült volna.

Közelebbről megvizsgálva az ezzel kapcsolatos folyamatokat: az állam annak érdekében, hogy a külföldi tőkét az országba csalja, az Európai Szociális Charta követelményrendszerét messze el nem érő olyan munkáltatót privilegizáló Munka Törvénykönyvet léptetett hatályba, amely sokkal kevesebb kollektív és egyéni jogot biztosít a munkavállalóknak (munkaerő és személyiségvédelem), azok kollektívainak (üzemi tanács) és érdekvédelmi szervezeteiknek, mint amennyit az Európai Közösség, valamint az EFTA tagállamok hasonló jogi előírásai. Ennek ellenére a külföldi működő tőke nem áramlik be az országba olyan intenzitással, miként azt a kormányzat várta volna. Ezt mutatják a privatizációs folyamatok is. Annak érdekében, hogy a külföldi működő tőke az országba behatoljon és a korszerűtlen magyar vállalati struktúra megújuljon az állam elvetette a reprivatizációt és a kizárólagos privatizációt helyezte előnybe. A munkavállalói részvényprogramot (MRP) is csak azután kapcsolta ebbe bele, amikor már egyértelműen világossá vált, hogy a külföldi tőke nem rohan a magyar vállalatok után, legfeljebb csak azok ingatlanai érdeklik.

A hosszú távon nem megtartani szánt állami vagyon értékesítését részben az Állami Vagyonügynökség, részben pedig a Vagyonügynökség mellett a privatizációs ügyekben illetékes miniszter hozzájárulásával erre meghatalmazást nyert meghatározott számú privát (egyéni és társas) cég végzi. Mind

az Állami Vagyonügynökségnek, mind a többi privatizálás során bizományosként eljárni jogosult cégnek a tevékenységében számos hiányosság mutatkozik. Először is: nem ismerik a világ különböző országaiban és nagyvárosaiban kialakult ingatlanforgalmi értékeket, amelyeket különböző nemzetközi közvetítő irodák összegyűjtve évenként kiadnak.¹

E tekintetben az eladói oldalon álló magyar felek általában teljesen tájékozatlanok. Erre csakhamar rájöttek a vevőként megjelenő külföldiek is és eltitkolják az összehasonlító bázisként felhasználható külföldi adatokat, értéken aluli vételár felkínálása mellett. Ezen kívül ilyen ügyletek bonyolításában érintett külföldi és belföldi illetékes helyekről szerzett információk és részben publikált források alapján is (Immobilierkonjunktur, Jahrbuch) megállapítható, hogy a bizományosként eljáró intézmények ügyintézőit a külföldi vevők különjuttatásokkal érdekeltté tudják tenni az alulértékelésben, sőt gyakran az eladói oldalon jelentkeznek ilyen kezdeményezések. E körülmények miatt számos tudatosan, vagy hozzá nem értésből, illetve gondatlanságból lebonyolított áron aluli ingatlan- és vállalateladásra került sor. Néhányat ezek közül - mint pl. a "Tungsram" eladását - az állam érvénytelenített, illetve megtámadott. Ez a külföld szemében úgy tűnik, hogy az országban még mindig jogbizonytalanság uralkodik. Más esetekben nem kerül sor az eredeti állapot ilyen jellegű reparatív jellegű helyreállítására, azoban az államra nézve sérelmes jogügyletek, vagy teljesen szankció nélkül maradtak, (mint pl. a Lehel Hűtőgépgyár eladása), vagy pedig a legenyhébb fegyelmi büntetést jelentő figyelmeztetéssel zárultak. Ez állott elő pl. a miskolci Juno szálló feltűnően alacsony áron történt eladása érdekében.

Ezt az ún. "nagyvállalati" privatizációt megelőzte az állami kereskedelmi és vendéglátóipari vállalatok egységeinek a magánvállalkozók részére történt eladása. Itt is egészen alacsony értéken történt az értékesítés különösen 1991. szeptemberét megelőzően, az ún. "előprivatizációs törvény" meghozataláig. Ebben az időszakban a joghézag kihasználásával, vagy pedig az

1 Pl. World directory. FIABCI Panorama. International Real Estate Federation Iarbooc Becer, Paris.

"előprivatizációs törvény" meghozatalának tudatos késleltetésével (?) a gazdaságpolitikai "tűzhöz közelállók" egészen olcsón jutottak hozzá az egységek üzletrészeihez a vendéglátó- és kereskedelmi vállalatok gazdasági társaságokká (többnyire Kft-ékké történt) átalakítása során. Kísértetiesen hasonló ehhez a csehszlovák privatizáció, ahol az 1991-ben meghozott "kisprivatizációs törvény" alapján megindult kisüzemek, műhelyek, kereskedelmi és vendéglátóipari egységek árverésén vevőként jelentkezőket bizonyos gazdasági maffiák fenyegetéssel visszalépéssel kényszerítettek, hogy aztán a lefelé történő ún. "hollandárverésen" olcsó áron ők szerezhessék meg a kisvállalatokat. Az egy évvel később kiadott "nagyprivatizációs törvény" kuponokkal történő lebonyolítása a kuponok iránti kereslet hiányán kívül a magyarhoz hasonló előbb mondott problémák miatt tűnik - legalább is eddig - sikertelennek. Nem más a helyzet - kapott információink szerint - ezen a téren Lengyelországban sem.

Az értéken aluli eladás mellett másik hátulütője a külföld felé történő privatizációnak az, hogy a külföldi partner nem investálni akar a magyar gazdasági életbe, hanem éppen ellenkezőleg, a számára versenyt jelentő magyar vállalatok leépítését tűzi ki célul és csak az ingatlan megvételeben érdekelt spekulációs (továbbeladási) megfontolásokból. Ez nyilvánult meg élelmiszeripar, mindenek előtt a növényolajiparhoz és a nehéziparhoz tartozó több üzem, valamint a Lehel Hűtőgépgyár, továbbá a teljesen új és korszerű technológiával felszerelt Szolnoki Papíripar esetében. Ez utóbbinál néhány hónap múlva a tulajdonossá válás után az osztrák cég leállította a termelést. A többinél is hasonlóan, jobb esetben a termelés lecsökkentésére és tömeges elbocsájtásokra került sor. A privatizációban közreműködő magyar megbízottaktól származó információk szerint különböző gyárak és állami gazdaságok megvétele iránt érdeklődő külföldi befektetők mindenek előtt arra kíváncsiak, hogy miként lehet minél gyorsabban megszabadulni a munkavállalói kollektívától. A Munkaügyi Kutató Intézetben Neumann László kutatásai kimutatták, hogy a magyar textilipar privatizációja során az országban megjelent Kleyder-Bauer cég a magyar szabász-bedolgozó hálózatot fokozatosan felváltja némettel, szintén a hazai munkanélküliséget növelve.

Az eddigi tapasztalatok alapján hozta meg a Parlament a Kereszténydemokrata Néppárt javaslatára a Földtörvény módosításaként az 1992.:

tv.-t, amely elszegi a külföldiek előtt azt a lehetőséget, hogy Magyarországon mező- és erdőgazdasági rendeltetésű földet vásároljanak, vagyis tulajdont szerezhessenek. Csupán azt teszi lehetővé számunkra, hogy hosszúlejáratú haszonbérleti szerződéssel hasznosíthassák a maguk javára azt. E tiltó törvény az Európai Közösség tagországai, de más, az EK. felé orientálódó nyugat-európai államok részéről is komoly kritikát váltott ki, arra való hivatkozással, hogy ez a megszorítás az Európai Szociális Charta diszkriminációt tiltó előírásába ütközik. Ezen belül pedig ellenkezik az EK tagállamainak valamennyi polgárát az EK területén belül megillető szabad költözködési, letelepedési és foglalkozásgyakorlás elvével. Ezt a törvényt azért volt helyes meghozni, mert jelenleg a nyugat-európai vevők mező- és erdőgazdasági területet nem azért kívánnak vásárolni, hogy azon korszerű farmokat létesítsenek, hanem spekulációs célzattal, továbbértékesítés végett. Néhány Magyarországon Kft-ékként, vagy RT-ként, BT-ként, illetve Kt-ként működő külföldi érdekeltségű agrárfarm tapasztalata, főleg azonban a volt NDK területén azt mutatja, hogy megfelelő megoldást nyújt a farmer számára a hosszú időre lekötött biztonságos használati- hasznosítási jog, amely mellett a földtulajdonos, ha munkanélkülivé válik is, de az őt megillető bérleti díjon keresztül rendszeres jövedelemben részesül. Az új magyar jogi szabályozás a németországihoz hasonlóan egyrészt bizonyos mértékig szociális segítséget nyújt a munka nélkül maradt, de a kárpótlási és a szövetkezeti átmeneti törvényen keresztül mező-, és erdőgazdasági ingatlantulajdonossá váló, illetve várható falusi lakosságnak.

Sajnos azonban, a magyar ipar és kereskedelem, valamint a mezőgazdaság privatizációja során a külföldi vevők működőtőkebefektetési hajlandóságának a hiánya azzal függ össze, hogy mind az Amerikai Egyesült Államok, mind a Közös Piac, mind pedig az EFTA tagállamai a maguk szociális piacgazdaságát nagyfokú árufelesleget maga után vont túltermeléssel tudta sikeresen működtetni. A most szabaddá vált Kelet-, és közép-európai térség pedig most a fejlett jóléti államok számára áruehelyezési és új piacnyitási lehetőséget jelent. Következésképpen az USA, Japán, az EGK és az EFTA egyaránt meg kívánja szerezni magának e piacokat. Minél távolibb egy ország, annál inkább van remény arra, hogy a nagyfokú szállítási költségek megtakarítása érdekében működő tőkét hoz be és nem leépíteni akar. Ma-

gyarország viszonylatában ilyenként elsősorban a tengeren túli országok, az USA, Kanada, Dél-Amerika, Japán, Ausztrália, valamint az EK és az EFTA tőlünk távol eső országai jöhetnek számításba.

Az itt bemutatott körülményekhez álláspontunk szerint Magyarországnak a következő módon indokolt igazodnia.

Először is: szigorítani kellene a privatizációt oly módon, hogy kiküszöbölődjenek a visszaélések és az áron aluli eladások. Ennek érdekében mindenek előtt az ÁVÜ belső szervezetét volna szükséges oly módon átalakítani, hogy - ellentétben a mai tételesjogi szabályozással - ne csak a kormánypárt embereiből álljon össze az ÁVÜ felügyelőbizottsága, hanem abban az ellenzéki pártok is a kormánypárttal egyenlő arányú paritásos képviselést kapjanak. Ez az ÁVÜ-ről szóló többszörösen novellázott 1990: VII. tv. 17. §-ának módosítását igényli. Ezen kívül elő kellene írni, hogy privatizációra csak olyan nyilvános árverésen kerülhet sor, ahol a kikiáltási árat, illetőleg az "alapárat" a külföldi ingatlan-, és vállalatértékekkel történő előzetes összehasonlító elemzés alapulvételével kell megállapítani.

Másodszor: a tengeren túli és a közös piaci, valamint a többi fejlett nyugat-európai országok mellett a nyilvános privatizációs értékesítés, illetve árverés során jogszabályilag lefektetett egyenlő esélyt szükséges biztosítani a kelet-közép-európai vállalkozóknak és az MRP-program keretében jelentkező munkavállalói üzemátvétel számára is.

Harmadszor: az előbbivel szorosan összefüggve általános előfeltételként kellene előírni, hogy vállalatot privatizáció során csak működő tőkét abba befektető cég vásárolhat. Ez mindenek előtt "de facto" a külföldiek irányában jelentkező feltétel, "de iure" azonban nem diszkriminál. Ezt a feltételt a privatizációs tevékenységbe igen gyorsan szükséges lenne beiktatni az állami vagyon további elherdálásának és a működő tőke Magyarországról való kivonásának mielőbbi megakadályozása érdekében.

Végezetül negyedszer: ez utóbbival szorosan összefüggésben állva a mezőgazdasági földek külföldiek részéről történő tulajdonszerzési tilalmáról hozott alapvetően jó előírást helyes lenne továbbfinanszírozni egyrészt azért, hogy komforttá váljon az EK jogával, másrészt, hogy a földhasználó érdekeltsége nagyobb legyen. Kezdve az utóbbival, a külföldiek részére a jelenlegi

viszonylag röviden (25 évben) maximált haszonbérbevételi határidőt minden haszonbérbe vevő számára 99 évben volna helyes maximálni, vagy a Polgári Törvénykönyv haszonbérleti szabályaival összhangban állva határidő nélkülire kellene visszaállítani, viszont általános jelleggel minimalizálni kellene oly módon, hogy a földhaszonbérleti szerződést 5, vagy 10 éven belül a felek egyike sem mondhatná fel. Ez a német keleti tartományok volt tsz. tagjaihoz hasonlóan elősegíthetné a mező-, és erdőgazdasági földterületek feletti tulajdonjoggal rendelkező falusi lakosság minimális egzisztenciális biztonságának a megteremtését. Ez persze csak akkor realizálódhatna, ha a földtulajdonosok nem kérnének irreálisan magas haszonbért földjeik után, hanem a nyugat-európai haszonbérekhez igazodva, azoknál kedvezőbb feltételeket kínálnak fel oly módon, hogy a haszonbérbe adó is megtalálja még a maga számításait. Információnk szerint ugyanis ma Magyarországon a mezőgazdasági földárnak mintegy 30 %-át kérik évi haszonbérként, míg ezzel szemben Ausztriában, az NSZK-ban, vagy Franciaországban csak 2-6 %-át. A magas földhaszonbérleti díjak a külföldi agrártökre ugyancsak elriasztóként hatnak.

Visszatérve az előbb javaslatba hozott szabályokra, minthogy azok mindenkire, tehát külföldre és belföldre is egyaránt vonatkoznának, csökkentené az EK jogával ellentétes diszkriminációt. Ami pedig a külföldiekét sújtó mező- és erdőgazdasági tulajdonszerzési tilalmat illeti, azt mindaddig, amíg Magyarország az EK rendes tagjává nem válhat, éppen a falusi lakosság itt leírt egzisztenciális biztonsága érdekében helyes lenne fenntartani. Utána pedig, ha az EK jogával való összhangba hozatal végett hatályon kívül is helyezi, be kellene vezetni egy olyan spekuláció ellenes adót, amely szerint minden mező- és erdőgazdasági földtulajdont megszerző jogalany 75-30 % közötti jövedelemadót volna köteles fizetni olyan mértékben, mint amilyen időn belül az általa megszerzett mező- és erdőgazdasági ingatlant tovább értékesíti. Ezen kívül pedig a mező- és erdőgazdasági ingatlan e művelési ágból való kivonását továbbra is szakhatósági engedélyhez szükséges kötni, mint ahogy ezt jogunk ma is teszi. Ezen túlmenően pedig továbbra is fenn kell tartani a mező- és erdőgazdasági ingatlanok tulajdonát és birtokosát terhelő hasznosítási, illetve nyaralási kötelezettségét.

Egy ilyen rendezés már nem állna ellentétben az EK jogával, mert előírásai mindenkire egyformán érvényesek lennének. Hátránya azonban az, hogy a falusi lakosság jövedelemhez jutását és esetleges megélhetését veszélyeztetné a már kifejtett okok miatt. A jövőt illetően azonban valószínű, hogy nem lesz ilyen komoly a probléma azért, mert Magyarország közös piaci felvételére csak azután kerülne sor, amikor már a rendes tagállamok gazdasági, politikai strukturájához és mechanizmusához, valamint életszínvonalához más bizonyos fokig felzárkózott. Mivel jelenleg éppen a terhükre e téren fennálló színvonalkülönbség miatt a közös piaci rendes tagság még nem jöhet szóba, vagyis az Európai Közösség tagállamai elzárkóznak attól, hogy teljes tagjává váljunk e szervezetnek, sőt rendkívüli tagi státusunkat a már ilyen státussal rendelkező többi közép-európai államéval, sőt az egész közép-kelet-európai posztkommunista térségével együtt arra használják fel, hogy új piacokat szerezzenek, miközben kiszorítják onnan a hazait, a sajátjukéba pedig e térség termékeit csak korlátozottan olyan területen engedik be, ahol a Közös Piac tagállamainak nincs, vagy kicsi a kínálata. Ez a térség is védheti a saját érdekeit.

És itt kapcsolódik a közép-kelet-európai államok közötti gazdasági együttműködés kialakulásának a problémájához. Miként jelen írásunk elején szoltunk róla, a közép-kelet-európai államok mindegyike az EK felé kacsint, nem pedig egymásra. Emiatt az EK - úgymond - uralni tudja a terepet. Nem mutat jó helyzetképet a térség számára az sem, hogy nacionalista ellentétek gátolják az itt létező országok gazdasági és politikai együttműködését. Ma az ún. "Visegrádi hármak" szorosabb kooperációja is lényegében papíron létezik csupán. A II. világháború utáni Nyugat-Európában kialakult fizetési unióhoz hasonló monetáris kooperáció pedig még gondolatként sem villant fel. A FÁK egyes tagállamai a Szovjetunió felbomlása után, saját nemzeti fizetési eszközöket vezettek be és ugyanígy jártak el Jugoszlávia utódállamai, majd pedig napjainkban a szétvált Csehszlovákia is egy külön cseh és egy külön szlovák koronát alakított ki nemzeti fizetőeszközeül.

Meglátásunk szerint, ha a közép-kelet-európai régióban valamilyen gazdasági együttműködés kialakulna, egyfelől az EK, másfelől az EFTA, sőt a tengeren túli fejlett államok - mindenk előtt az USA - is komolyabban respektálná e térséget. El kellene érni, hogy ezek az államok egyszer és

mindenkorra felül emelkedjenek nemzetiségi ellentéteiken, szűklátókörű nacionalizmusukon. Ez esetben elérhető lenne, hogy a térség mai gazdasági nehézségei közepette a bartell-kapcsolatokat is felhasználva kialakítanak valamiféle gazdasági és fizetési úniót és azokat a termékeiket, amelyeket a fejlett tőkés piacon - ide értve az EK-t - értékesíteni nem tudnak, saját piacukra vigyék. Ennek figyelembevételével elsősorban saját élelmiszerüket tekintsék e térség piacán, a legjobb minőséget igyekezve adni és csak a ki nem elégíthető igények tekintetében forduljanak az EK irányába. Ezen kívül e térség országai mindaddig, míg nem tagjai az EK-nek, kedvező feltételeket felkínálva ottani cégekkel is köthetnek olyan üzleteket, amely alapján kvalifikált működő tőke áramlik be ezekbe az államokba, aminek eredményeként korszerűsíteni és minőségileg emelni lehetne e térség iparát, mezőgazdaságát és élelmiszerfeldolgozását, ezen túlmenően pedig jelentős munkahelyteremtő hatással is lenne. Ez esetben az EK is inkább fogja egyenlő partnerként kezelni e térség országait, mint eddig.

Ezzel természetesen nem azt kívánjuk mondani, hogy Magyarország és a közép-kelet-európai régió ne törekedjen az EK rendes tagságára, hanem azt, hogy távlatilag az EK keretein belül is nézze és tartsa szem előtt a saját regionális érdekeit. Megítélésünk szerint ez azért is szükségessé fog válni, mert ahogy az EK kiterjeszkedik és várhatóan egész Európát át fogja fogni, ezen az integráción belül szükségszerűen kisebb érdekközösségi kapcsolatok is ki fognak alakulni. Szerintünk csakis az ilyen érdekközösségi kooperációs kapcsolatok láncolatának kialakulásával működő EK tudja elejét venni annak, hogy az óriássá növekvő EK-i szervezet túlbürokratizálódjon - amelynek a veszélye nagyon is reális - és működésképtelenné váljon.

A mindennek egyik ma legnagyobb akadályát képező nacionalizmus megítélésünk szerint áthidalható. Optimális és távlati megoldás kétséget kizáróan a közép-kelet-európai térség soknemzetiségű államaiban csakis az lehet, hogy a nemzeti kisebbségek területi és nemzetiségi autonómiához jussanak. Ugyanakkor azonban a többnemzetiségű közép- és kelet-európai államok gazdasági szempontból sem egységesek és kisebb gazdasági vonzáskörzetekre tagolódnak. Romániában pl. Erdély helyzete speciális, amely az ott élő románságot és magyarságot, valamint szászyságot beleértve összekötő és átmeneti, valamint közvetítő kulturális és gazdasági kapocs, szűkebb értelemben

Órománia (Regát, Bukovina) és Magyarország, pedig Nyugat-Európa és Kelet/Délkelet-Európa között. Hasonló a helyzet a Vajdaság esetében, amely a belső Balkán-térség, tágabb értelemben Dalmácia és ugyancsak a Kárpát-medence belseje között jelent közvetítő kapcsot. Ez is bizonyos fokig elhatárolódó gazdasági terület az ott élő szerbekkel és magyarokkal együtt. Kárpátalja a maga többségében ruszin és magyar lakosságával együtt Ukrajnán belül ugyancsak egy elkülönülő és közvetítő térséget képvisel, közelebbről Magyarország és a Kárpátokon túli Ukrajna, továbbbról pedig Nyugat-Európa és Kelet-Európa között. A volt Csehszlovákia esetében is Szlovákia hasonló közvetítő szerepet játszott Közép-Európa északi, keleti és déli iránya és Nyugat-Európa között. Itt is az ott élő szlovákoknak és magyaroknak az objektív gazdasági érdekei tulajdonképpen azonosak lennének. Kár, hogy egyes szlovák szüklátókörű politikai és államvezetési irányzatok a nemzetiségi különbözőségeket élezik ki és Csehszlovákia két állammá történő szétszakadását kényszerítették ki. Ennek reakciójaként Csehország teljesen Nyugat-Európához kíván tartozni, ugyanakkor még az oda tartozás feltételei - mint ahogy a szintén oda kívánczó többi közép-kelet-európai ország esetében sem - nem érték meg. Csehország esetében objektíve az a legkedvezőbb szituáció, ha az EK-hoz, ugyanakkor azonban Közép-Kelet-Európához is igazodik. Bár kisebb mértékben, de nem kerülheti el ezt Ausztria és Szlovénia sem, jóllehet, hogy közülük az első csakhamar az EK rendes tagjává válik. Horvátország is sajátos gazdasági közvetítő kapocs lenne Nyugat- és Kelet-Balkán, valamint Magyarország és Olaszország között. Bizonyos mértékig ilyen szerepet Szlovénia is ellát.

Mindebből a következő megállapítások szűrhetők le: A Kárpát-medence gazdaságföldrajzilag centruma e térségnek középső fekvése miatt és így közvetítő szerepet tölt be Kelet-Nyugat, valamint Észak és Dél irányában. E centrumban helyezkedik el teljes egészében Magyarország és az önálló állammá vált Szlovákia, Ukrajnának, Romániának és Szerbiának bizonyos mértékig önálló gazdasági egységet képező, Horvátországnak, Szlovéniának és Ausztriának viszont már kevésbé ilyen sajátosan elkülönülő részei. Ezeknek az országoknak a sajátos gazdasági autonómiák kialakításával és közvetítő tevékenységével történő együttműködésének a feltételei tehát objektíve adóttak. Ely módon egy közép-európai gazdasági vonzáskörzet és ezen

keresztül egy pénzügyi elszámolási-fizetési unió is kialakítható lenne. Ez pedig a Kárpát-medence centrum- és közvetítő vonzaskörzetében egy szorosabb gazdasági és egy lazább pénzügyi kooperáció, illetve unió tekintetében a lokális centrum Magyarország mellett mindenek előtt Bulgáriát, Romániát, Szerbiát, Horvátországot, Szlovéniát, kisebb részben pedig Burgenlandon és Karintián át Ausztriát, nagyobb részben pedig Csehországot és főként Szlovákiát, valamint a Visegrádi Paktumon keresztül Lengyelországot érintené. Ha ez kiterjeszkedne, szóba jöhet még Bulgária és a többi itt nem érintett balkáni állam is. Az itt említett soknemzetiségű, gazdaságföldrajzilag nem homogén államok elkülönülő gazdasági egységeinek autonómiája mellett az azon belül jelentkező nemzetiségi autonómia pedig a kölcsönös érdekek következtében másodlagos és elsősorban csak kulturálisan meghatározó jelleget öltene.

Ezzel tehát lényegében egy más megközelítéssel ugyanahhoz a gondolat-hoz jutottunk el, amelyet Szabó-Pelsőczy Miklós tanulmányában fejtett ki. A két irányzat végeredménye ennél fogva erősíti egymást.